

The Effect of Gender in Providing Details in The Writings of Advanced Foreign Learners of Persian Language Based on Functional Grammar

Ebrahim Rezapour*

Assistant Professor of Linguistics, Faculty of Literature and Foreign Languages, Semnan University, Semnan, Iran.

Abolfazl Mouchani

M. A. in Teaching Persian Language to non-Persian Learners, Semnan University, Semnan, Iran.

Abstract

This research has been done to investigate the impact of gender on different circumstantial adjuncts usage in the writings of foreign learners of Persian language based on Halliday's systemic functional grammar approach. The method of this research is descriptive-analytic method. The sample and the corpus of this research was the writing of 248 advanced female and male foreign learners of Persian language of the center for teaching Persian language in Ferdowsi university of Mashhad. Sampling method has been done in this order: first, the writing of 248 advanced female and male foreign learners of Persian language was separated based on gender (124 men and 124 women); Then, the circumstantial adjuncts in the texts was determined based on the segmentation of Halliday; after that, the distribution of all circumstantial adjuncts, was determined and shown by charts and compared. The chi - square statistical test was used to study the significance of differences between men and women. The results indicate that the women have used circumstantial adjuncts in their writing more than the men. Only, the men have used circumstantial adjuncts of cause more than the women. Advanced foreign learners of Persian language have used locational circumstantial adjuncts more than the other circumstantial adjuncts.

Keywords: Written Varieties, Advanced Foreign Learners of Persian Language, Gender and Language, Halliday's Systemic Functional Grammar, Circumstantial adjuncts.

- The present article is taken from the master's thesis of teaching Persian to non-Persian speakers of Semnan University.

* Corresponding Author: abraham_rezapour@semnan.ac.ir

How to Cite: Rezapour, E., Mouchani, A. (2021). The Effect of Gender in Providing Details in The Writings of Advanced Foreign Learners of Persian Language Based on Functional Grammar. *Language Science*, 8 (14), 141-170. Doi: 10.22054/ls.2021.56525.1402

تأثیر جنسیت در بیان جزئیات، در نوشتار فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته از منظر دستور نقشگرایی

ابراهیم رضاپور * استادیار زبان‌شناسی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

ابوالفضل موجانی کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی تأثیر جنسیت نویسنده در ارائه جزئیات در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته، در چارچوب دستور نقشگرایی نظام‌مند هلیدی است. از آنجا که بیان جزئیات در دستور نقشگرایی نظام‌مند هلیدی و فرانش اندیشگانی، در قالب افزوده‌های حاشیه‌ای بازنمایی می‌شوند، در این پژوهش، افزوده‌های حاشیه‌ای به کاررفته در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن و مرد در چارچوب دستور نقشگرایی نظام‌مند، استخراج و بررسی گردیدند. نمونه آماری و پیکره مورد استفاده در این پژوهش، نوشتار ۲۴۸ نفر از فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته زن و مرد مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد است. روش نمونه‌گیری این پژوهش از نوع نمونه‌گیری تصادفی ساده است. روش کار بدین صورت انجام شد که نوشتار ۲۴۸ نفر از فارسی آموزان بر اساس جنسیت تفکیک شد (۱۲۴ نفر زن و ۱۲۴ نفر مرد). سپس، تمام افزوده‌های حاشیه‌ای به کاررفته در نوشتار فارسی آموزان مرد و زن بر اساس تقسیم‌بندی هلیدی تعیین شدند. سپس، تعداد و درصد توزیع انواع افزوده‌های حاشیه‌ای محاسبه و نتایج با هم مقایسه شد. برای بررسی معنادار بودن تفاوت‌ها میان زنان و مردان، از آزمون آماری خی دو استفاده شد. سرانجام، این نتایج حاصل شد که زنان بیش از مردان از افزوده‌های حاشیه‌ای استفاده کرده‌اند. مردان، فقط از یک افزوده حاشیه‌ای (سب)، بیشتر از زنان استفاده کرده‌اند. همچنین، از میان افزوده‌های حاشیه‌ای موقعیت و مکان پرسامدترین در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته بوده است.

کلیدواژه‌ها: گونه نوشتاری، فارسی آموزان خارجی، زبان و جنسیت، دستور نقشگرایی نظام‌مند هلیدی، افزوده‌های حاشیه‌ای.

– مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان دانشگاه سمنان است.

* نویسنده مسئول: abrahim_rezapour@semnan.ac.ir

۱. مقدمه

پژوهشگران با مقاصد گوناگونی به تجزیه و تحلیل متن می‌پردازند که یکی از آنها اهداف آموزشی است. دستور نقشگرای نظام‌مند، روشی برای تحلیل متن در اختیار می‌گذارد. این دستور معنامحور است و زبان را در بافت بررسی می‌کند (Halliday & Matthiessen, 2004).

هدف این پژوهش، بررسی تأثیر جنسیت بر استفاده فارسی آموزان سطح پیشرفته از افزوده‌های حاشیه‌ای در چارچوب دستور نقشگرای نظام‌مند هلیدی است. نتایج پژوهش، در حوزه جامعه‌شناسی زبان و رابطه میان زبان و جنسیت، دارای اهمیت است.

فرانقش اندیشگانی، در دستور نقشگرای نظام‌مند هلیدی، چگونگی تبدیل تجربیات فرد را از جهان درون و بیرون به مفهوم، بیان می‌کند. یکی از مواردی که در فرانقش اندیشگانی بررسی می‌شود، افزوده‌های حاشیه‌ای است که میزان جزئیات بیان‌شده را نشان می‌دهند. در نتیجه، آگاهی از میزان استفاده زبان آموزان از هر دسته از افزوده‌های حاشیه‌ای براساس فرانقش اندیشگانی، با توجه به جنسیت آنها، می‌تواند ابزاری مناسب برای بررسی تأثیر جنسیت بر چگونگی بازنمایی تجربیات فارسی آموزان خارجی باشد.

فیضی (۱۳۹۴) در پژوهشی، در چارچوب دستور نقشگرای نظام‌مند و از منظر فرانقش اندیشگانی، استفاده فارسی آموزان خارجی از افعال مختلف را بررسی کرده است. رضویان و احمدی (۱۳۹۵) نیز در همین چارچوب و از منظر فرانقش اندیشگانی، تأثیر جنسیت نویسندگان دو داستان معاصر را بر استفاده از افزوده‌های حاشیه‌ای، بررسی کرده‌اند، ولی تاکنون هیچ پژوهشی تأثیر جنسیت را بر استفاده فارسی آموزان خارجی از افزوده‌های حاشیه‌ای بررسی نکرده است. در نتیجه، پژوهش حاضر به این موضوع می‌پردازد.

این پژوهش در پی پاسخگویی به پرسش‌های زیر است:

۱. توزیع کدام افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته، بیشتر است؟
۲. توزیع افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار زنان چگونه است؟
۳. توزیع افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار مردان چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

در ایران در حوزه دستور نقشگرای نظام مند و فرانش اندیشگانی، پژوهش‌هایی به بررسی میزان استفاده از افزوده‌های حاشیه‌ای پرداخته‌اند، که از آن جمله می‌توان به مقاله جعفری (۱۳۸۸) با عنوان «بررسی افزوده‌ها در زبان فارسی: براساس رویکردهای نقشی و صوری»، اشاره کرد. او در این مقاله به بررسی مقابله‌ای افزوده‌های حاشیه‌ای در رویکردهای نقشگرای هلیدی و متیسن (۲۰۰۴) و رویکرد صورتگرا (برنامه کمینه‌گرای ردفورد^۱ (۲۰۰۴)) و رویکرد صورتگرای تعاملی ارنست^۲ (۲۰۰۲) می‌پردازد. او مفهوم افزوده‌ها را در هریک از این دیدگاه‌ها توضیح می‌دهد و در آخر، به این نتیجه می‌رسد که دستور نقشگرا نمی‌تواند به تنهایی تمایز عملکرد، محل و نحوه قرارگیری افزوده‌ها را در میان زبان‌های مختلف توجیه کند. او در ادامه بیان می‌کند که تحلیل‌های صوری باید در کنار تحلیل‌های معنایی انجام شود؛ به این معنا که هیچ‌یک از این دیدگاه‌ها به تنهایی برای تبیین داده‌های زبان فارسی کارآمد نیستند. پژوهش دیگر در این حوزه، مقاله رضویان و عزیزی (۱۳۹۳) با عنوان «نگاهی نو به ارائه جزئیات در قرآن کریم براساس زبان‌شناسی نقشگرا» است. آنها در این مقاله، در چارچوب دستور نقشگرا، به بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در سوره‌های مبارکه «مائده» و «یوسف» به‌عنوان نمونه‌هایی از سوره‌های مدنی و مکی پرداخته‌اند. در پایان، نگارندگان به این نتایج می‌رسند که میزان استفاده از افزوده‌ها در سوره مدنی «مائده» بیش از سوره مکی «یوسف» است. پربسامدترین افزوده‌ها در هر دو سوره افزوده‌های سبب و موقعیت هستند. پس از این دو، افزوده‌های احتمال، حالت و همراهی دارای بیشترین بسامد و افزوده‌های موضوع، نقش دارای کمترین بسامد هستند و افزوده‌ی زاویه دید در هیچ‌کدام از دو سوره یافت نمی‌شود.

پژوهش‌های اندکی در حوزه دستور نقشگرای نظام مند و فرانش اندیشگانی در ایران به بررسی نقش جنسیت در استفاده از افزوده‌های حاشیه‌ای پرداخته‌اند که از آن جمله می‌توان به مقاله رضویان و احمدی (۱۳۹۵) با عنوان «نگاهی به نقش جنسیت نویسنده در ارائه جزئیات در داستان براساس دستور نقشگرا»، اشاره کرد. پژوهشگران در این مقاله، در چارچوب دستور نقشگرای هلیدی و فرانش اندیشگانی، به بررسی مقابله‌ای میزان

1. Radford

2. Ernest

افزوده‌های حاشیه‌ای در دو داستان «تیلۀ شکسته» نوشته سیمین دانشور و داستان «همانطور که بود» نوشته جعفر مدرس صادقی می‌پردازند. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص شد که دانشور نسبت به مدرس صادقی از افزوده‌های کمتری استفاده کرده است، ولی تنوع افزوده‌های به کاررفته در آثار او بیشتر است.

پژوهش‌های خارجی زیادی در حوزه زبان و جنسیت انجام شده‌اند که برخی از آنها عبارتند از: لیکاف^۱ (۱۹۷۳، ۱۹۷۵، ۲۰۰۴)، بیشتر صاحب‌نظران در حوزه جامعه‌شناسی زبان (تانن^۲، کامرون^۳، وارداف^۴ و ...)، بر این باور هستند که پژوهش‌ها در بررسی رابطه جنسیت و زبان، با مقاله «زبان و جایگاه زن»، نوشته لیکاف (۱۹۷۳)، شروع شد. لیکاف بیان می‌کند که زنان چون ظرفیت قدرت طلبی ندارند، خود را بدون قدرت در نظر می‌گیرند و رفتارهای زبانی‌ای را از خود بروز می‌دهند که نشان‌دهنده عدم قاطعیت و شک و تردید آنها است. برخی از مشخصه‌های زبانی زنان، از نظر لیکاف، عبارتند از: به کارگیری زبان مؤدبانه، پُرکننده‌ها^۵، صفات تهی^۶ و تشدیدکننده‌ها.

هولمز^۷ (۱۹۹۰)، میزان به کارگیری سؤالات ضمیمه، عوامل طفره‌روی و تشدیدکننده «البته» را در گفتار مردان و زنان، بررسی کرده است. هولمز، برخلاف لیکاف که می‌گوید رابطه‌ای یک‌به‌یک بین صورت زبانی و کاربرد آن وجود دارد، می‌گوید که صورت‌های زبانی با توجه به بافتی که در آن به کار می‌روند، دارای کاربردهای گوناگونی هستند. هولمز در آخر بیان می‌کند که برخلاف کلیشه‌هایی که زنان را شرکت‌کنندگانی مضطرب و مردود، به تصویر می‌کشند، زنان در گفتگوها به صورت راحت^۸، حمایت‌کننده^۹ و مطمئن^{۱۰} شرکت می‌کنند.

1. Lakoff, R.
2. Tannen
3. Cameron
4. Wardhaugh
5. filler
6. empty adjectives
7. Holmes, J.
8. facilitative
9. supportive
10. confident

تانن^۱ (۱۹۹۴)، بیان می‌کند که بافتی که گفتگو در آن انجام می‌شود، بسیار مهم است. او می‌گوید چون در موقعیت‌های مختلف اجتماعی، نقش‌های اجتماعی مردان و زنان تغییر می‌کند، وضعیت قدرت آن‌ها نیز تغییر می‌کند. به‌عنوان مثال، گفتار یک زن در موقع گفتگو با همسرش در منزل، با وقتی که با رئیسش در اداره صحبت می‌کند، به‌طور کامل تفاوت دارد.

از جمله پژوهش‌های خارجی اخیر در حوزه دستور نقش‌گرای نظام‌مند و فرانش اندیشگانی که به بررسی نقش جنسیت در استفاده از افزوده‌های حاشیه‌ای پرداخته‌اند، مقاله امیلیا^۲ و دیگران (۲۰۱۷) با عنوان «جنسیت در کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی: تحلیل گذرای کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی برای دانش‌آموزان اندونزیایی» است. پژوهشگران در این مقاله به بررسی متون آموزشی زبان انگلیسی پرداخته‌اند و به این نتایج رسیده‌اند: شخصیت‌های مرد از افزوده‌های حاشیه‌ای موقعیت و مکان بیش از سایر افزوده‌ها استفاده کرده‌اند، در حالی که شخصیت‌های زن از افزوده‌های حاشیه‌ای موقعیت، زمان بیش از سایر افزوده‌ها استفاده کرده‌اند.

با توجه به بررسی موضوعات پژوهش‌های پیشین داخلی و خارجی، هیچ پژوهشی به نقش جنسیت در کاربرد افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی‌آموزان، در چارچوب دستور نقش‌گرا نپرداخته است. پس، ضرورت انجام چنین پژوهشی احساس می‌شود.

۳. چارچوب نظری تحقیق

۳-۱. دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی

یکی از بهترین الگوها برای تحلیل گفتمان در زبان‌شناسی نقش‌گرا، دستور نقش‌گرای نظام‌مند^۳ است که توسط هلیدی^۴ مطرح شد. سیستم از مفاهیمی بنیادی است که در دستور نقش‌گرا مطرح است. زبان در این دستور بصورت سیستمی از معناها در نظر گرفته می‌شود که با صورت همراه می‌شود (Halliday, 1985: xxvii).

-
1. Tannen
 2. Emilia
 3. Systemic Functional Grammar (SFG)
 4. Halliday, M.

واحد مطالعه در دستور نقش‌گرای نظام‌مند، بند^۱ است و بند از نظر معنایی دارای سه لایه^۲ جدا، ولی در ارتباط باهم است که فرانش^۳ نامیده می‌شوند. این سه لایه معنایی عبارتند از: ۱- فرانش اندیشگانی^۳ (تجربی)؛ ۲- فرانش بین فردی^۴؛ ۳- فرانش متنی^۵ (Halliday, 1994: 34).

فرانش اندیشگانی، تجربه فرد را از جهان درون و بیرون به مفهوم تبدیل کرده، مقوله‌بندی می‌کند و آن را بیان می‌کند. فرانش اندیشگانی، تجربه‌های جهان را در قالب شش فرانش، بازنمایی می‌کند. فرایندهای اصلی شامل فرانش مادی، فرانش ذهنی و فرانش رابطه‌ای هستند. فرایندهای فرعی شامل فرانش رفتاری و فرانش کلامی و فرانش وجودی هستند. فرایندهای فرعی در مرز میان فرایندهای اصلی هستند (Halliday & Matthiessen, 2004: 170-171). عناصر هر فرانش عبارتند از: ۱- خود فرانش^۶؛ ۲- مشارکان (شرکت‌کننده‌ها)^۷؛ ۳- شرایط و چگونگی انجام فرانش (افزوده‌های حاشیه‌ای^۸) (Thompson, 2004: 89).

۳-۱-۱. افزوده‌های حاشیه‌ای^۹

در تمامی بندها، علاوه بر خود فرانش و مشارکان فرانش معمولاً عناصر دیگری نیز حضور دارند که آنها را عناصر پیرامونی (افزوده‌های حاشیه‌ای) می‌نامیم. عناصری که شرایط محیطی وقوع فرانش و تمام عناصر مترتب بر آن را در بر می‌گیرند و اگر چه در بیشتر جمله‌ها و بندهای زبان حاضرند، اما حضورشان در بند اجباری نیست. این عناصر به گونه‌های زمانی- مکانی، چگونگی، سبب، همراهی، موضوع و نقش تقسیم می‌شوند و معمولاً با حرف اضافه و به صورت گروه‌های اضافی و قیدی در بند ظاهر می‌شود (مهاجر و نبوی، ۱۳۹۳: ۴۸).

1. clause
2. metafunction
3. ideational metafunction
4. interpersonal metafunction
5. textual metafunction
6. process
7. participants
8. circumstantial adjunct
9. circumstantial adjunct

انواع افزوده‌های حاشیه‌ای را در ابتدا به‌طور کلی به چهار نوع تقسیم‌بندی کرده‌اند: (۱) تفصیلی؛ (۲) گسترشی؛ (۳) تشریحی؛ (۴) فرافکنی (برجسته‌سازی) (Halliday & Matthiessen, 2004: 268). هریک از این انواع نیز، زیرمجموعه‌هایی دارند که به آنها می‌پردازیم:

۳-۱-۱-۱. تفصیلی گستره^۱

افزوده تفصیلی گستره، خود به سه گروه مسافت^۲، دیرش^۳ و بسامدی^۴ تقسیم می‌شود (Halliday & Matthiessen, 2004: 268).

افزوده مسافت: این افزوده‌ها مسافتی را که فرایند در آن رخ داده، نشان می‌دهند. مثال: من چند کیلومتر از خانه دور هستم (نوشتار فارسی آموزان، زن، عراقی). در اینجا، «چند کیلومتر» افزوده گستره و مسافت است.

افزوده دیرش: این نوع افزوده‌ها طول مدت زمان انجام فرآیند را نشان می‌دهند. مثال: من یک سال در ایران هستم (نوشتار فارسی آموزان، زن، عراقی). در اینجا، «یک سال» افزوده تفصیلی دیرش است.

افزوده تفصیلی بسامدی: میزان تکرار انجام یک فرایند را نشان داده، به سؤال «هرچند وقت؟» پاسخ می‌دهد (Halliday & Matthiessen, 2004: 268).

مثال: من معمولاً هر ماه یک دفعه از اینترنت خرید می‌کنم (نوشتار فارسی آموزان، زن، عراقی). در اینجا، «هر ماه» افزوده بسامدی است.

۳-۱-۱-۲. تفصیلی موقعیت^۵

افزوده تفصیلی موقعیت به دو گروه مکان^۶ و زمان^۷ تقسیم می‌گردد.

-
1. extent
 2. distance
 3. duration
 4. frequency
 5. location
 6. place
 7. time

مثال: من در شهر بغداد زندگی می‌کنم (نوشتار فارسی آموزان، مرد، عراقی).
مثال: من دیروز با اینترنت یک روسری گرفتم (نوشتار فارسی آموزان، زن، عراقی).

۳-۱-۱-۳. تفصیلی شیوه (روش)

افزوده شیوه (روش) شامل این افزوده‌هاست: وسیله^۱، کیفیت^۲، مقایسه^۳ و درجه^۴ (میزان). این افزوده‌ها، چگونگی انجام فرایند را نشان می‌دهند.

افزوده وسیله: ابزاری است که فرایند با آن انجام می‌شود (Halliday & Matthiessen, 2004: 268).

مثال: من هیچ وقت مترو سوار نمی‌شوم. من با اتوبوس و تاکسی می‌روم (مرد، عراقی).

افزوده کیفیت: این افزوده‌ها عموماً، از طریق گروه قیدی بازنمایی می‌شوند (Halliday & Matthiessen, 2004: 268).

مثال: من با زحمت تحصیل کردم (مرد، عراقی).

افزوده مقایسه: این افزوده‌ها عموماً توسط یک گروه حرف اضافه‌ای که دارای کلمات «مانند» و «برخلاف» هستند، بازنمایی می‌شوند. این حروف اضافه نشان‌دهنده شباهت یا تفاوت هستند (Halliday & Matthiessen, 2004: 268).

مثال: شهرهای بزرگ مثل بغداد و مشهد امکانات دارند (زن، عراقی).

افزوده درجه (میزان): این افزوده‌ها از طریق یک گروه قیدی بازنمایی می‌شوند؛ این گروه قیدی معمولاً با عباراتی همراهند که نشان‌دهنده میزان چیزی هستند؛ مثل: «زیاد»، «کاملاً» (Halliday & Matthiessen, 2004: 268).

مثال: من خیلی ایران را دوست دارم. چون مردم ایران مهربان هستند (مرد، عراقی). «خیلی» در اینجا، افزوده درجه (میزان) است و «به صورت آنلاین» افزوده کیفیت است و «از طریق اینترنت» افزوده وسیله است.

-
1. means
 2. quality
 3. comparison
 4. degree

۳-۱-۴. افزوده تفصیلی سبب^۱ (انگیزه)

افزوده سبب (انگیزه) به سه گروه تقسیم می‌شود: علت^۲ (دلیل)، قصد^۳ (هدف) و به‌خاطر^۴ (ذینفع).

مثال: مردم به‌خاطر بیکاری از شهرهای کوچک و روستاها به شهرهای بزرگ مهاجرت می‌کنند (مرد، عراقی). «به‌خاطر بیکاری» در اینجا، افزوده سبب (انگیزه)، علت (دلیل) است. مثال: آدم‌ها وقتی از اینترنت برای خرید کردن استفاده می‌کنند، خوب است (مرد، عراقی). «برای خرید کردن» در اینجا، افزوده سبب (انگیزه)، قصد (هدف) است.

مثال: در شهرهای بزرگ، پیک موتوری‌ها گاهی با موتور و با سختی، چند کیلومتر را می‌روند به‌خاطر مشتری و کالا را به مشتری می‌رسانند (مرد، عراقی). «به‌خاطر مشتری» در اینجا، افزوده سبب (انگیزه)، به‌خاطر (ذینفع).

۳-۱-۵. افزوده تفصیلی محتمل (احتمال)^۵

افزوده محتمل (احتمال)، شامل این زیرگروه‌ها است: شرایط (شرط^۶)، پیش‌فرض^۷ و پذیرش^۸ (سازش).

مثال: در صورت نبودن اینترنت، اخبار را نمی‌فهمیم (مرد، عراقی). «در صورت نبودن» در اینجا، افزوده پیش‌فرض است.

مثال: علی‌رغم محاسن از اینترنت خرید کردن، معایب هم است (نوشتار فارسی‌آموزان، مرد، عراقی). «علی‌رغم» در اینجا، افزوده پذیرش (سازش) است.

۳-۱-۲. افزوده گسترشی^۹ گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

افزوده گسترشی فقط شامل یک گروه به نام همراهی^{۱۰} است. افزوده همراهی به دو گروه

1. cause
2. reason
3. purpose
4. behalf
5. contingency
6. condition
7. default
8. concession
9. extending
10. accompanied

تقسیم می‌شود: هم‌کنشی^۱ و افزایشی^۲.
مثال: من هفته پیش با دوستانم به موزه مشهد رفتم (زن، عراقی). «با دوستانم» در اینجا، افزوده هم‌کنشی است.

۳-۱-۳. افزوده تشریحی^۳

افزوده تشریحی نیز دارای یک گروه به نام نقش^۴ است. افزوده نقش خود شامل دو زیر گروه درمقام^۵ (ظاهر) و محصول^۶ (نتیجه) است.

مثال: من پارسال تابستان به طور موقت به عنوان منشی در یک شرکت کار می‌کردم. در این شرکت از طریق اینترنت کالا می‌فروختند (زن، عراقی). «به عنوان منشی» در اینجا، افزوده درمقام (ظاهر) است.

مثال: قبلاً خرید کردن فقط حضوری بود، ولی به زودی، به خرید اینترنتی تبدیل می‌شود (مرد، عراقی). «به خرید اینترنتی» در اینجا، افزوده محصول (نتیجه) است.

۳-۱-۴. افزوده حاشیه‌ای، فرافکنی^۷ (برجسته‌سازی)

افزوده فرافکنی (برجسته‌سازی) به دو گروه تقسیم می‌گردد: مضمون^۸ (موضوع) و زاویه^۹ (زاویه دید). افزوده زاویه دید به دو گروه تقسیم می‌گردد: منشاء^{۱۰} (منبع) و نقطه نظر^{۱۱}.
مثال: من درباره خرید اینترنتی نمی‌دانستم (زن، عراقی). «درباره خرید اینترنتی» در اینجا، افزوده مضمون (موضوع) است.

مثال: طبق گفته دکتر، اینترنت در وقت صرفه‌جویی می‌کند (زن، عراقی). «طبق گفته دکتر» در اینجا، افزوده منشاء (منبع) است.

1. comitative
2. additive
3. elaborating
4. role
5. guise
6. product
7. projection
8. matter
9. angle
10. source
11. viewpoint

مثال: به نظر من، خرید آنلاین برای وقت خوب است (زن، عراقی). «به نظر من» در اینجا، افزوده نقطه نظر است. در جدول (۱) انواع افزوده‌های حاشیه‌ای براساس چارچوب نظری هلیدی متیسن به همراه نمونه‌های فارسی مطرح شده است.

جدول ۱. انواع افزوده‌های حاشیه‌ای

نوع افزوده حاشیه‌ای	زیر بخش‌های افزوده	مثال
تفصیلی	گستره	مسافت
		دیرش
		بسامدی
	موقعیت	مکان
		زمان
		امروز، فردا، سه شنبه
	شیوه (روش)	وسیله
		کیفیت
		تند، خوب، آهسته
	سبب (انگیزه)	مقایسه
		مانند، مثل
		درجه (میزان)
		کم
علت (دلیل)		
به علت		
محتمل (احتمال)	قصد (هدف)	
	به قصد	
	به خاطر (ذینفع)	
	به خاطر	
همراهی	شرایط (شرط)	
	در شرایط	
	پیش فرض	
تشریحی	پذیرش (سازش)	
	علی‌رغم	
گسترشی	هم‌کنشی	
	با هم	
تشریحی	افزایشی	
	و، به علاوه	
تشریحی	در مقام (ظاهر)	
	در شکل، در حالت	
فرافکنی (برجسته سازی)	محصول (نتیجه)	
	به شکل، به حالت	
	مضمون (موضوع)	
	مضمون (موضوع)	
مضمون (موضوع)	منشاء (منبع)	
	برطبق	
مضمون (موضوع)	زاویه (زاویه دید)	
	به عقیده	

(Halliday & Matthiessen, 2004: 262-263; جعفری، ۱۳۸۸: ۱۴۳)

۲-۳. زبان‌شناسی اجتماعی^۱

زبان‌شناسی اجتماعی، مطالعه‌ی زبان در بافت جامعه است. در جامعه، گونه‌های زبانی مختلفی وجود دارند. در زبان‌شناسی اجتماعی تأثیر متغیرهایی از قبیل سن، جنسیت، طبقه اجتماعی و ... بر رفتار زبانی گویشوران بررسی می‌شود (Coates, 1986: 4).

۳-۳. جنسیت و زبان

جنس^۲ تا حدود زیادی، زیستی تشخیص داده می‌شود، در حالی که جنسیت^۳ پدیده‌ای اجتماعی است. به طوری که وداک^۴ (۱۹۹۷) می‌گوید ویژگی‌های فرد، جنسیت او را مشخص نمی‌کند، بلکه اعمال و رفتار اوست که جنسیت او را تعیین می‌کند (Wardhaugh, 2006: 315). در مباحث اجتماعی زبان، مانند بسیاری از پژوهش‌های علوم اجتماعی، تأکید بیشتر بر جنسیت است تا جنس. زیرا جنسیت مقوله‌ای است اجتماعی-فرهنگی، در حالی که جنس جنبه‌ی زیست‌شناختی و اندامی دارد (مدرسی، ۱۳۹۰: ۱۹۹). درباره‌ی تفاوت در رفتار زبانی زنان و مردان، دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. نقش متفاوت مردان و زنان منجر به کاربرد متفاوت زبان در بین آنها می‌شود. هرچند در جوامع امروزی، مردان و زنان به طور مشترک در بیشتر فعالیت‌های اجتماعی شرکت دارند، اما به نظر می‌رسد در برخی از زمینه‌ها زنان و در برخی دیگر مردان نقش فعال‌تری دارند. این امر سبب پیدایش تفاوت‌های زبانی معین میان این دو گروه می‌شود (Holmes, 1986: 1-21).

ادعای دیگری که برای تبیین تفاوت رفتار زبانی زنان و مردان مطرح است، بر این اساس است که بهترین راه شناخت سازمان اجتماعی، تلقی آن به عنوان مجموعه‌ای سلسله‌مراتبی از روابط قدرت است. در این دیدگاه رفتار زبانی در جامعه بازتاب‌کننده‌ی روابط قدرت است. لیکاف^۵ (۱۹۷۵) بر این ادعا که مردان غالب و زنان فاقد قدرت، صحه می‌گذارد (وارداف، ۱۳۹۳: ۵۱۹).

1. sociolinguistics
2. sex
3. gender
4. Wodak
5. Lakoff

- از نظر لیکاف (۱۹۷۵: ۵۴-۵۲) گفتار زنان و مردان تفاوت‌هایی دارند؛ برخی از مشخصات گفتار زنان از نظر لیکاف عبارتند از:
- ۱) کاربرد فراوان تردیدنماها^۱ که حس تردید و درنگ گوینده را بیان می‌کنند. در زبان فارسی واژه‌هایی از قبیل: می‌دونم، خب، شاید و ... از جمله تردیدنماها هستند؛
 - ۲) کاربرد فرم‌های مؤدبانه زبان و پرهیز از کاربرد واژه‌های زشت (دشوآژه‌ها)^۲.
 - ۳) استفاده از قیده‌های تشدیدکننده^۳ در زبان مانند «خیلی»؛
 - ۴) استفاده از صفات تهی^۴ مانند «دوست‌داشتنی»: این صفات به این دلیل تهی نامیده می‌شوند که با وجود اینکه مانند بقیه صفات، اسم را توصیف می‌کنند، اما برای آنها نمی‌توان معنای صریح و دقیقی تعریف کرد؛
 - ۵) کاربرد بیشتر نقل قول مستقیم؛
 - ۶) زنان دارای واژگان ویژه خود هستند که مردان از به کاربردن آنها خودداری می‌کنند (در زبان فارسی واژه‌هایی مانند: اوا خواهر، اوا خاک عالم، خدا مرگم بده و ...)
 - ۷) زنان از کاربرد زبان خشن یا مردانه خودداری می‌کنند. در زبان زنان بیان عواطف و احساسات بیشتر از زبان مردان است؛
 - ۸) استفاده از گفتار غیرمستقیم برای درخواست.
- هلمز (۱۹۹۸) هنگام ارائه فهرستی از آنچه او «تکنیک‌های همگانی زبان‌شناسی اجتماعی»^۵ (اصول جهانی جامعه‌شناسی زبان) می‌نامد، چند ادعای آزمایش‌پذیر ارائه می‌دهد:
- ۱) زنان و مردان الگوهای کاربرد زبانی متفاوتی به وجود می‌آورند؛
 - ۲) زنان بسیار بیشتر از مردان گرایش به تمرکز بر کارکردهای تأثیرگذار (نقش‌های عاطفی) یک تعامل دارند؛
 - ۳) زنان بسیار بیشتر از مردان گرایش به کاربرد ابزارهای زبانی دارند که بر وجود همبستگی تاکید می‌کند؛
 - ۴) زنان گرایش دارند به شیوه‌هایی که موجب حفظ و افزایش همبستگی می‌شود با دیگران

1. hedges
2. taboo Words
3. intensifiers
4. empty adjectives
5. sociolinguistic universal tendencies

تعامل کنند، اما مردان به‌ویژه در بافت‌های رسمی، گرایش دارند به شیوهایی تعامل کنند که موجب افزایش قدرت و منزلتشان می‌شود؛ (۵) زنان به لحاظ کاربرد سبک‌های زبانی انعطاف‌پذیرتر از مردان هستند. با آزمایش ادعاهایی مانند اینها، می‌توانیم برداشت خود را از موضوعات مورد علاقه‌مان اصلاح کنیم.

در گفتار زن و مرد تفاوت‌هایی وجود دارد که بی‌گمان برخی از آن‌ها واقعی هستند، اما تقریباً با اطمینان می‌توان گفت که بقیه خیالی هستند. هر تفاوت واقعی باید با عامل‌های دیگری چون طبقه اجتماعی، نژاد، فرهنگ، نوع گفتار، عضویت در گروه و غیره در تعامل باشد (وارداف، ۱۳۹۳: ۵۱۱-۵۱۲).

۴-۳. گونه نوشتاری^۱

زبان در طول تاریخ به صورت نوشتاری تعلیم داده شده و هر تحصیل‌کرده‌ای با گونه نوشتاری به محتوای علمی و ادبی آن زبان، دست می‌یابد. اهمیت فراوان زبان نوشتار و نقش محوری آن در جوامع باسواد را باید در نظر داشت. نقش زبان نوشتار مخصوصاً در جوامع باسواد به حدی مهم است که ما زبان نوشته را تنها گونه معتبر برای یادگیری می‌دانیم، اما گفتار میلیون‌ها سال قبل از نوشتار پدید آمده و به زندگی افراد بشر راه یافته است (Halliday, 1989: 7). گونه نوشتاری زبان فارسی از یک‌دستی و یک‌پارچگی بیشتری نسبت به گونه گفتاری برخوردار است و سه نوع ادیبانه، معیار و شکسته را دربر می‌گیرد. گونه معیار نوشتاری زبان فارسی، همان گونه رسمی است که عموم تحصیل‌کردگان در سطح جامعه به آن می‌نویسند و در همه حوزه‌های آموزشی، اجتماعی، اداری و ارتباطی کاربرد دارد، بر قواعد نگارش منطبق است و از سبک عادی‌تر و ساده‌تری نسبت به گونه ادیبانه تبعیت می‌کند (صفا، مقدم، ۱۳۹۱: ۵۱-۵۲). در این پژوهش به گونه نوشتاری فارسی می‌پردازیم.

1. written variant

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر، پژوهشی توصیفی-تحلیلی و مقایسه‌ای است. این پژوهش در چارچوب نظریه نقش‌گرایی هیلیدی به بررسی نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن و مرد و مقایسه بین نوشتار فارسی آموزان مرد و زن می‌پردازد. از آنجا که هدف پژوهش، بررسی تأثیر متغیر جنسیت بر تفاوت‌های نوشتاری فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته است، تأثیر متغیرهای دیگر اجتماعی، تا حد امکان محدود شده‌اند، از جمله این که زبان مادری همه فارسی‌آموزانی که نوشتارشان بررسی می‌شود، عربی و ملیت آنها عراقی است، سن آنها بین ۱۸ تا ۲۲ سال است و میزان تحصیلات آنها، دیپلم است. بیشتر آنها از طبقه متوسط جامعه هستند و دین آنها اسلام و مذهبشان، شیعه است.

در این پژوهش، برای گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای و نوشتار فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته زن و مرد استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه فارسی‌آموزان خارجی مراکز داخل کشور است. نمونه آماری و پیکره مورد استفاده در این پژوهش، نوشتار ۲۴۸ نفر از فارسی‌آموزان خارجی سطح پیشرفته زن و مرد مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد است. روش نمونه‌گیری این پژوهش از نوع نمونه‌گیری تصادفی ساده است. روش کار بدین صورت بوده است که نوشتار ۲۴۸ نفر از فارسی‌آموزان بر اساس جنسیت تفکیک شد (۱۲۴ نفر زن و ۱۲۴ نفر مرد). سپس، تمام افزوده‌های حاشیه‌ای به کاررفته در نوشتار فارسی آموزان مرد و زن براساس تقسیم‌بندی هیلیدی تعیین شد. سپس، تعداد و درصد توزیع انواع افزوده‌های حاشیه‌ای محاسبه و نتایج با هم مقایسه شد. سپس، نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن و مرد در قالب نمودار توزیع افزوده‌های حاشیه‌ای مورد مقایسه قرار گرفتند. برای بررسی معنادار بودن تفاوت‌ها میان زنان و مردان، از آزمون آماری خی دو استفاده شد.

۵. یافته‌ها و تحلیل داده‌ها

۱-۵. بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته

بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته، براساس دستور نقش‌گرایی نظام‌مند هیلیدی نشان می‌دهد که تعداد کل افزوده‌ها در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته ۳۰۹۸ مورد است. تعداد کل افزوده‌ها در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته

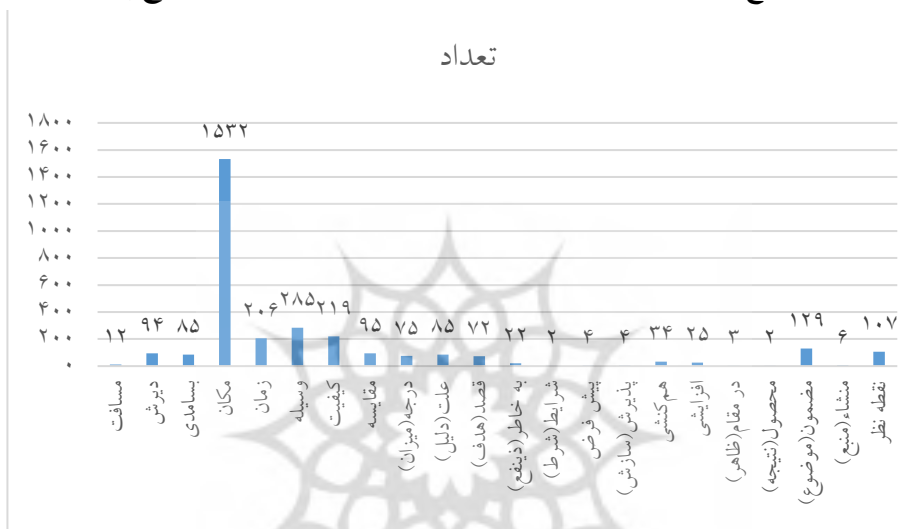
زن ۱۵۹۴ مورد و تعداد کل افزوده‌ها در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته مرد ۱۵۰۴ مورد است. بنابراین، در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن، افزوده‌های حاشیه‌ای بیشتری به کار رفته است.

جدول ۲. تعداد و درصد انواع افزوده‌های حاشیه‌ای به کار رفته در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته

نوع افزوده حاشیه‌ای	زیر بخش‌های افزوده	تعداد	درصد	زیر بخش‌های افزوده	تعداد	درصد
تفصیلی	گستره	۱۹۱	۶/۱۶	مسافت	۱۲	۰/۳۸
	موقعیت	۱۷۳۸	۵۶/۱	دیرش	۹۴	۳/۰۳
				بسامدی	۸۵	۲/۷۴
	شیوه (روش)	۶۷۴	۲۱/۷۵	مکان	۱۵۳۲	۴۹/۴۵
				زمان	۲۰۶	۶/۶۴
				وسیله	۲۸۵	۹/۱۹
				کیفیت	۲۱۹	۷/۰۶
				مقایسه	۹۵	۳/۰۶
	سبب (انگیزه)	۱۷۹	۵/۷۷	درجه (میزان)	۷۵	۲/۴۲
				علت (دلیل)	۸۵	۲/۷۴
				قصد (هدف)	۷۲	۲/۳۲
				به‌خاطر (ذینفع)	۲۲	۰/۷۱
	محتمل (احتمال)	۱۰	۰/۳۲	شرایط (شرط)	۲	۰/۰۶
				پیش فرض	۴	۰/۱۲
				پذیرش (سازش)	۴	۰/۱۲
گسترشی	همراهی	۵۹	۱/۹	هم‌کنشی	۳۴	۱/۰۹
				افزایشی	۲۵	۰/۸
تشریحی	نقش	۵	۰/۱۶	در مقام (ظاهر)	۳	۰/۰۹
				محصول (نتیجه)	۲	۰/۰۶
فرافکنی (برجسته سازی)	مضمون (موضوع) زاویه (زاویه دید)	۲۴۲	۷/۸۱	مضمون (موضوع)	۱۲۹	۴/۱۶
				منشاء (منبع)	۶	۰/۱۹
				نقطه نظر	۱۰۷	۳/۴۵
تعداد کل						۳۰۹۸

همانطور که در جدول ۲ مشخص است، در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته، افزوده تفصیلی گستره ۱۹۱ مورد، موقعیت ۱۷۳۸ مورد، شیوه (روش) ۶۷۴ مورد، سبب (انگیزه) ۱۷۹ مورد، محتمل (احتمال) ۱۰ مورد، افزوده گسترشی همراهی ۵۹ مورد، افزوده تشریحی نقش ۵ مورد و افزوده فرافکنی (برجسته سازی) ۲۴۲ مورد را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۱. انواع افزوده‌های حاشیه‌ای به کار رفته در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته

همانطور که در جدول ۲ و نمودار ۱ مشخص است، افزوده تفصیلی موقعیت (مکان) با ۲۰۳۲ بار (۵۱/۲٪) تکرار، پربسامدترین افزوده حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته است. فارسی آموزان برای ملموس کردن وقایع، بیشتر از افزوده حاشیه‌ای مکانی در نوشتار خود استفاده کرده‌اند.

افزوده تفصیلی محتمل (احتمال)، شرایط (شرط) و افزوده تشریحی نقش و محصول (نتیجه) هر کدام با ۲ بار تکرار، کم بسامدترین افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته است.

۲-۵. بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته مرد
 بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته، براساس دستور
 نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی نشان می‌دهد که تعداد کل افزوده‌ها در نوشتار فارسی آموزان
 سطح پیشرفته مرد ۱۵۰۴ مورد است.

جدول ۳. تعداد و درصد انواع افزوده‌های حاشیه‌ای به کار رفته در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته مرد

نوع افزوده حاشیه‌ای	زیر بخش‌های افزوده	تعداد	درصد	زیر بخش‌های افزوده	تعداد	درصد
تفصیلی	گستره	۸۴	۵/۵۸	مسافت	۵	۰/۳۳
	موقعیت	۸۵۶	۵۶/۹۱	دیرش	۳۸	۲/۵۲
				بسامدی	۴۱	۲/۷۲
	شیوه (روش)	۳۱۹	۲۱/۲۱	مکان	۷۵۷	۵۶/۹۱
				زمان	۹۹	۶/۵۸
				وسیله	۱۴۱	۹/۳۷
				کیفیت	۱۰۸	۷/۱۸
				مقایسه	۴۶	۳/۰۵
	سبب (انگیزه)	۱۲۳	۸/۱۷	درجه (میزان)	۲۴	۱/۵۹
				علت (دلیل)	۵۹	۳/۹۲
قصد (هدف)				۴۸	۳/۱۹	
به‌خاطر (ذینفع)				۱۶	۱/۰۶	
محتمل (احتمال)	۴	۰/۲۶	شرایط (شرط)	۰	۰	
			پیش فرض	۲	۰/۱۳	
گسترشی	همراهی	۲۷	۱/۷۹	پذیرش (سازش)	۲	۰/۱۳
				هم‌کنشی	۱۶	۱/۰۶
تشریحی	نقش	۲	۰/۱۳	افزایشی	۱۱	۰/۷۳
				در مقام (ظاهر)	۱	۰/۰۶
فرافکنی (برجسته سازی)	مضمون (موضوع)	زاویه (زاویه دید)	۵/۹۱	محصول (نتیجه)	۱	۰/۰۶
				مضمون (موضوع)	۵۱	۳/۳۹
				منشاء (منبع)	۲	۰/۱۳
تعداد کل			۱۵۰۴	نقطه نظر	۳۶	۲/۳۹

همانطور که در جدول ۳ مشخص است، در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته مرد، افزوده تفصیلی گستره ۸۴ مورد، افزوده تفصیلی موقعیت ۸۵۶ مورد، افزوده تفصیلی شیوه (روش) ۳۱۹ مورد، افزوده تفصیلی سبب (انگیزه) ۱۲۳ مورد، افزوده تفصیلی محتمل (احتمال) ۴ مورد، افزوده گسترشی همراهی ۲۷ مورد، افزوده تشریحی نقش ۲ مورد، افزوده فرافکنی (برجسته سازی) ۸۹ مورد را به خود اختصاص داده‌اند.

۳-۵. بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن
بررسی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته، بر اساس دستور نقش‌گرای نظام مند هیلیدی نشان می‌دهد که تعداد کل افزوده‌ها در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن ۱۵۹۴ مورد است.

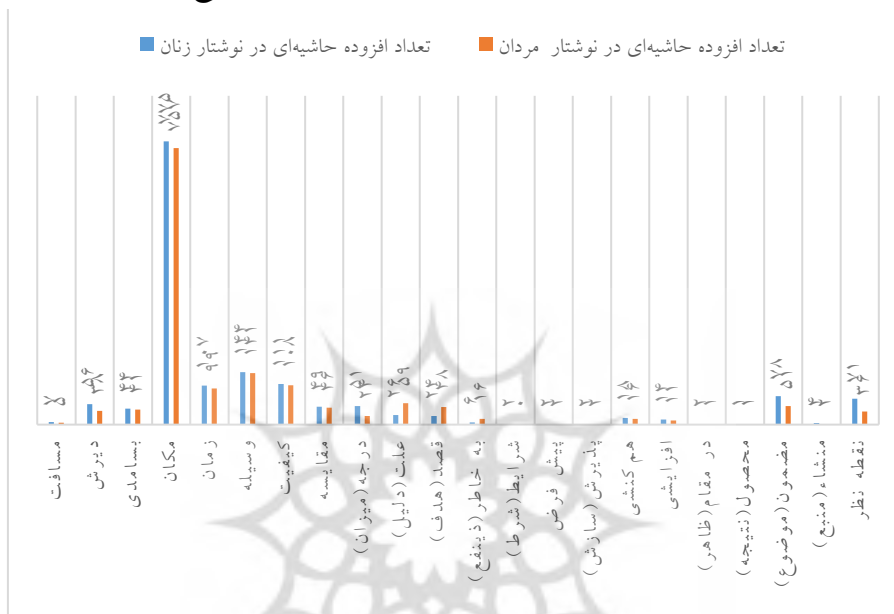
همانطور که در جدول ۴ مشخص است، در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن، افزوده تفصیلی گستره ۱۰۷ مورد، افزوده تفصیلی موقعیت ۸۸۲ مورد، افزوده تفصیلی شیوه (روش) ۳۵۵ مورد، افزوده تفصیلی سبب (انگیزه) ۵۶ مورد، افزوده تفصیلی محتمل (احتمال) ۶ مورد، افزوده گسترشی همراهی ۳۲ مورد، افزوده تشریحی نقش ۳ مورد، افزوده فرافکنی (برجسته سازی) ۱۵۳ مورد را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۴. تعداد و درصد انواع افزوده‌های حاشیه‌ای به کار رفته در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن

نوع افزوده حاشیه‌ای	زیر بخش‌های افزوده	تعداد	درصد	زیر بخش‌های افزوده	تعداد	درصد
تفصیلی	گستره	۱۰۷	۶/۷۱	مسافت	۷	۰/۴۳
	موقعیت	۸۸۲	۵۵/۳۳	دیرش	۵۶	۳/۵۱
				بسامدی	۴۴	۲/۷۶
	شیوه (روش)	۳۵۵	۲۲/۲۷	مکان	۷۷۵	۴۸/۶۱
				زمان	۱۰۷	۶/۷۱
				وسیله	۱۴۴	۹/۰۳
				کیفیت	۱۱۱	۶/۹۶
				مقایسه	۴۹	۳/۰۷
	سبب (انگیزه)	۵۶	۳/۵۱	درجه (میزان)	۵۱	۳/۱۹
				علت (دلیل)	۲۶	۱/۶۳
				قصد (هدف)	۲۴	۱/۵
				به خاطر (ذینفع)	۶	۰/۳۷
				شرایط (شرط)	۲	۰/۱۲
				پیش فرض	۲	۰/۱۲
	محتمل (احتمال)	۶	۰/۳۷	پذیرش (سازش)	۲	۰/۱۲
هم کنشی				۱۸	۱/۱۲	
افزایشی				۱۴	۰/۸۷	
گسترشی	۳۲	۲	در مقام (ظاهر)	۲	۰/۱۲	
			محصول (نتیجه)	۱	۰/۰۶	
تشریحی	نقش	۳	۰/۱۸	مضمون (موضوع)	۷۸	۴/۸۹
				مضمون (موضوع)	۱۵۳	۹/۵۹
فرا فکنی (برجسته سازی)	زاویه (زاویه دید)	۱۵۳	۹/۵۹	منشاء (منبع)	۴	۰/۲۵
				نقطه نظر	۷۱	۴/۴۵
				تعداد کل		۱۵۹۴

۴-۵. مقایسه کاربرد افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی‌آموزان سطح پیشرفته زن و مرد

نمودار ۲. مقایسه کاربرد افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی‌آموزان سطح پیشرفته زن و مرد

همانطور که نمودار (۲) نشان می‌دهد، استفاده زنان از افزوده‌های حاشیه‌ای (به جز افزوده حاشیه‌ای سبب) بیش از مردان است. زنان ۱۵۹۴ بار از افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار خود استفاده کرده‌اند؛ در حالی که مردان ۱۵۰۴ بار از افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار خود استفاده کرده‌اند. این نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که زنان بیشتر از مردان به بیان جزئیات می‌پردازند.

افزوده تفصیلی موقعیت (مکان) بالاترین بسامد را در نوشتار فارسی‌آموزان سطح پیشرفته زن و مرد دارد. در کل ۱۵۳۲ بار (۴۹/۴۵ درصد)، ۷۷۵ بار (۴۸/۶۱ درصد) توسط زنان و ۷۵۷ بار (۵۶/۹۱ درصد) توسط مردان مورد استفاده قرار گرفته است.

من با خانواده‌ام از کودکی در نجف اشرف زندگی می‌کنیم (زن، عراقی).

این حرف‌ها از کار در خانه می‌گوید. مردم در خانه چیز درست می‌کنند و با اینترنت می‌فروشند. زن‌ها و هم‌مردها در خانه کار می‌کنند. در استرالیا کار در خانه است. اگر کار کنیم آخرش موفق می‌شویم (مرد، عراقی).

همچنین نتایج تحقیق در نمودار (۲) نشان می‌دهد، زنان از افزوده فرافکنی (برجسته‌سازی)، زاویه (زاویه دید) و نقطه نظر بیشتر از مردان استفاده کرده‌اند. زنان ۷۱ بار (۴/۴۵ درصد) و مردان ۳۶ بار (۲/۳۹ درصد) از این افزوده استفاده کردند.

به نظر من خریدن از اینترنت خوبه در بعضی حالات و بده در حالات دیگر (زن، لبنانی). من فکر می‌کنم که خرید کردن از طریق اینترنت و به صورت آنلاین خیلی خوب است. من چندبار از طریق اینترنت خرید کردم. البته من قبل از خرید، حتماً مشخصات کالا را با دقت نگاه می‌کنم (زن، عراقی).

به نظر من اینترنت از مهمترین پدیده‌های جهان امروز می‌باشد (زن، عراقی).

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که زنان از افزوده تفصیلی میزان که مقدار بالا را نشان می‌دهند، از قبیل: خیلی، زیاد و ...، بیش از مردان در نوشتار خود استفاده کرده‌اند. مردان ۱/۵۹ درصد و زنان ۳/۱۹ درصد از این افزوده استفاده کردند. این نتیجه نیز، دیدگاه لیکاف (۱۹۷۵: ۵۴-۵۲) درباره تفاوت گفتار مردان و زنان را تأیید می‌کند. لیکاف می‌گوید: زنان بیش از مردان از قیده‌های تشدیدکننده در زبان مانند «خیلی» استفاده می‌کنند.

من برای رفتن به مدرسه خیلی پیاده می‌رفتم (زن، عراقی). به نظر من شهرهای بزرگ شلوغ هستند، ولی بعضی وقتها شهرهای بزرگ خیلی شلوغ هستند. مثلاً شهر مشهد در روز شهادت امام رضا، خیلی شلوغ است. من پارسال در روز شهادت امام رضا در مشهد بودم. مردم خیلی خوب عزاداری می‌کردند (زن، عراقی).

این فیلم درباره کسب و کار خانگی بود. آدم‌ها در خانه کار می‌کنند و تولید می‌کنند و از طریق اینترنت و یا به صورت حضوری، کالا را می‌فروشند. احتمالاً اولش سخت است، ولی بالاخره موفقیت است. خیلی خانم‌ها در خانه کار می‌کنند. در استرالیا، طبق گفته کارشناسان، خیلی کار خانگی است و از طریق اینترنت می‌فروشند (زن، عراقی).

همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مردان از افزودهٔ سبب، بیشتر از زنان استفاده کرده‌اند. افزودهٔ تفصیلی سبب (انگیزه)، علت (دلیل)، در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفتهٔ زن ۲۶ بار (۱/۶۳ درصد) و در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفتهٔ مرد، ۵۹ بار (۳/۹۲ درصد) مورد استفاده قرار گرفته است.

من به خاطر ارزونی کالاها، به صورت آنلاین و از طریق اینترنت خرید می‌کنم (مرد، عراقی).
مردم به خاطر بیکاری از شهرهای کوچک و روستاها به شهرهای بزرگ مهاجرت می‌کنند (مرد، عراقی).
من پارسال یک بار به شهر بزرگ تهران مسافرت کردم. در پایان روز، به علت هوای آلوده، بیمار شدم و سرفه می‌کردم (مرد، عراقی).

افزودهٔ تفصیلی سبب (انگیزه)، قصد (هدف) در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفتهٔ زن، ۲۴ بار (۱/۵ درصد) و در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفتهٔ مرد، ۴۸ بار (۳/۱۹ درصد) مورد استفاده قرار گرفته است.

آدم‌ها وقتی از اینترنت برای خرید کردن استفاده می‌کنند، خوب است (مرد، عراقی).
من وقتی که در نجف زندگی می‌کردم، حداقل هفته‌ای یک بار برای زیارت به حرم امام می‌رفتم (مرد، عراقی).

افزودهٔ تفصیلی سبب (انگیزه) و به خاطر (ذینفع) در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفتهٔ زن، ۶ بار (۰/۳۷ درصد) و در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفتهٔ مرد، ۱۶ بار (۱/۰۶ درصد) مورد استفاده قرار گرفته است.

من به خاطر امام رضا به مشهد آمدم (مرد، عراقی).
در شهرهای بزرگ، بیک موتوری‌ها گاهی با موتور و با سختی چند کیلومتر را می‌روند به خاطر مشتری و کالا را به مشتری می‌رسانند (مرد، عراقی).

۵-۵. تحلیل آماری تفاوت‌های زنان و مردان در کاربرد افزوده‌های حاشیه‌ای

در نوشتار فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته، زنان بیش از مردان از افزوده حاشیه‌ای استفاده می‌کنند. اکنون با استفاده از آزمون آماری کای اسکوئر (خی دو)، به بررسی این فرضیه می‌پردازیم:

فرض صفر: احتمال استفاده زنان و مردان از افزوده حاشیه‌ای، برابر است. برای آزمون فرض صفر از آزمون کای اسکوئر (خی دو) استفاده می‌کنیم.

if $p\text{-value} < 0.05$ then we reject H_0 else we accept H_0

$$p\text{-value} = 1 - P(X^2_{H_0} < X^2_{obs}) = 1 - P(X^2(1) < 2.61) = 0.1$$

چون مقدار به دست آمده بیش از ۰,۰۵ است، بنابراین، فرض صفر پذیرفته شد. یعنی این تفاوت زنان و مردان در کاربرد افزوده‌های حاشیه‌ای، از نظر آماری معنادار نیست.

جدول ۵. تحلیل آماری فرضیه استفاده بیشتر زنان از افزوده حاشیه‌ای نسبت به مردان

رده مرد و زن	مردان	زنان	کل
مشاهدات در هر رده	۱۵۰۴	۱۵۹۴	۳۰۹۸
برآورد احتمال - سهم حضور هر کدام	۰,۴۸۵۴۷۴۵	۰,۵۱۴۵۲۵۵	۱
برآورد احتمال تحت فرض صفر	۰,۵	۰,۵	۱
مقادیر مورد انتظار	۱۵۴۹	۱۵۴۹	۳۰۹۸

در نوشتار فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته، زنان بیش از مردان از افزوده تفصیلی درجه استفاده می‌کنند. اکنون با استفاده از آزمون آماری کای اسکوئر (خی دو)، به بررسی این فرضیه می‌پردازیم.

فرض صفر: احتمال استفاده مردان و زنان در استفاده از افزوده درجه، به یک میزان است. برای آزمون فرض صفر از آزمون کای اسکوئر (خی دو) استفاده می‌کنیم.

if $p\text{-value} < 0.05$ then we reject H_0 else we accept H_0

$$4.98) = 0.03 < = 1 - P(X^2(1) \text{ p-value} = 1 - P(X^2_{H_0} < X^2_{OBS})$$

چون مقدار به دست آمده کمتر از ۰,۰۵ است، بنابراین، فرض صفر رد می‌شود. بنابر مشاهدات، می‌توان گفت استفاده زنان از این افزوده، به‌طور معناداری، بیشتر از مردان است.

جدول ۶. تحلیل آماری فرضیه استفاده بیشتر زنان مردان از افزوده تفصیلی درجه نسبت به مردان

رده مرد و زن	مردان	زنان	کل
مشاهدات در هر رده	۲۴	۵۱	۷۵
برآورد احتمال - سهم حضور هر کدام	۰,۳۲	۰,۶۸	۱
برآورد احتمال تحت فرض صفر	۰,۵	۰,۵	۱
مقادیر مورد انتظار	۳۷,۵	۳۷,۵	۷۵

۶. بحث و نتیجه‌گیری

بررسی و مقایسه فراوانی افزوده‌های حاشیه‌ای در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن و مرد، این نتایج را نشان می‌دهد:

۱- افزوده تفصیلی موقعیت (مکان) بالاترین بسامد را در نوشتار فارسی آموزان سطح پیشرفته زن و مرد دارد. فارسی آموزان برای ملموس کردن وقایع، بیشتر از افزوده حاشیه‌ای مکانی در نوشتار خود استفاده کرده‌اند. در پژوهش رضویان و عزیزی (۱۳۹۳) نیز، افزوده حاشیه‌ای موقعیت، پربسامدترین افزوده حاشیه‌ای بود. در پژوهش سلسابیل^۱ (۲۰۱۴) نیز، پربسامدترین افزوده حاشیه‌ای در پیکره پژوهش، افزوده حاشیه‌ای موقعیت (مکان) بوده است. در پیکره پژوهش وی، بیش از نیمی از افزوده‌ها را افزوده موقعیت (مکان) به خود اختصاص داده است (۵۲٪/۵۱). در پژوهش نورحسینی^۲ (۲۰۱۷) نیز، پربسامدترین افزوده حاشیه‌ای در پیکره پژوهش، افزوده حاشیه‌ای موقعیت بود.

۲- فارسی آموزان سطح پیشرفته زن، از افزوده‌های حاشیه‌ای (به‌جز افزوده حاشیه‌ای سبب)، بیش از مردان در نوشتار خود، استفاده کرده‌اند. این نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که زنان

1. Salsabil, Silvi.

2. Nurhasanah

بیشتر از مردان به بیان جزییات می‌پردازند. اگینز^۱ (۲۰۰۴) بیان می‌کند که افزوده‌ها ابهام را از بین می‌برند و باعث خاص و محدود کردن اطلاعات می‌شوند.

۳- فارسی آموزان سطح پیشرفته زن، از افزوده فرافکنی (برجسته‌سازی)، زاویه (زاویه دید) و نقطه نظر، مانند «به نظر من»، «فکر می‌کنم»، بیشتر از مردان در نوشتار خود استفاده کرده‌اند. این نتیجه، دیدگاه لیکاف (۱۹۷۵: ۵۲-۵۴) درباره تفاوت گفتار مردان و زنان را تأیید می‌کند.

۴- فارسی آموزان سطح پیشرفته زن، از افزوده تفصیلی میزان که مقدار بالا را نشان می‌دهد، از قبیل: خیلی، زیاد و ...، بیش از مردان در نوشتار خود استفاده کرده‌اند. مردان ۱/۵۹ درصد و زنان ۳/۱۹ درصد از این افزوده استفاده کرده‌اند. این نتیجه نیز، دیدگاه لیکاف درباره تفاوت گفتار مردان و زنان را تأیید می‌کند. به گفته لیکاف (۱۹۷۵: ۵۲-۵۴) زنان بیش از مردان از قیده‌های تشدیدکننده در زبان، مانند «خیلی»، استفاده می‌کنند.

۵- فارسی آموزان سطح پیشرفته مرد، از افزوده سبب بیشتر از زنان در نوشتار خود استفاده کرده‌اند. این نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که مردان نسبت به زنان بیشتر استدلالی صحبت می‌کنند و به توضیح روابط علت و معلولی می‌پردازند. همان‌طور که محمدی اصل (۱۳۸۹: ۷۷) بیان نموده است، زنان علی‌رغم دارا بودن ذخیره برابر کلمات و زمان مساوی مطالعه نسبت به مردان، کمتر به توضیح روابط علی می‌پردازند. شاید این به معنای تلقی خرده فرهنگی و اقلیت بودن زنان در عرصه فرهنگ رسمی است که سبب می‌شود زنان به توصیف امور رضایت دهند و لذا جلوه‌های متفاوت این وضعیت را به مردان واگذارند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Ebrahim Rezapour

<https://orcid.org/0000-0003-4296-7976>

Abolfazl Mouchani

<https://orcid.org/0000-0002-8277-1049>

منابع

- جعفری، آزیتا. (۱۳۸۸). بررسی افزوده‌ها در زبان فارسی: براساس رویکردهای نقشی و صوری. *نامه فرهنگستان (دستور)*، ۵، ۱۲۸-۱۵۵.
- رضویان، حسین و عزیزی، معصومه. (۱۳۹۳). نگاهی نو به ارائه جزئیات در قرآن کریم براساس زبان‌شناسی نقش‌گرا. *فصلنامه پژوهش‌های ادبی-قرآنی*، ۲(۳)، ۷۳-۵۳.
- رضویان، حسین و احمدی، شیوا. (۱۳۹۵). نگاهی به نقش جنسیت نویسنده در ارائه جزئیات در داستان بر اساس دستور نقش‌گرا. *دوماهنامه جستارهای زبانی*، ۷(۶)، ۳۴۳-۳۷۰.
- صفارمقدم، احمد. (۱۳۹۱). گونه‌های گفتاری و نوشتاری در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. *زبان‌شناخت*، ۳(۲)، ۴۵-۶۸.
- محمدی‌اصل، عباس. (۱۳۸۹). *جنسیت و زبان‌شناسی اجتماعی*. تهران: نشر گل‌آذین.
- مدرسی، یحیی. (۱۳۹۰). *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- مهاجر، مهران و نبوی، محمد. (۱۳۹۳). *به سوی زبان‌شناسی شعر*. تهران: نشر آگه.
- وارداف، رونالد. (۱۳۹۳). *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان*. ترجمه رضا امینی. تهران: نشر بوی کاغذ.

References

- Cameron, D., Mcalinden, F., & O' Leary, K. (1989). Lakoff in context: the social and linguistic functions of tag questions. In J. Coates, & D. Cameron (eds), *Women in their speech communities* (pp. 74-93), Longman.
- Coates, J. (1986). *Women, Men and Language*. Longman.
- Coates, J. (1998). *Language and gender: A Reader*. Blackwell.
- Dennison, Ch. (2006). The effect of gender stereotypes in language on attitudes toward speakers [Unpublished Master's thesis]. University of Pittsburgh.
- Eggs, S. (1994). *An Introduction to Systemic Functional Linguistics* (first Edition). Pinter.
- Eggs, S. (2004). *An Introduction to Systemic Functional Linguistics* (secondnd ed.). Continuum international Publishing Group.
- Emilia, E, Moecharam, N. Y., & Syifa, I. L. (2017). Gender in EFL Classroom: Transitivity analysis in english textbook for Indonesian students. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 7 (1), 206-214.
- Halliday, M. A. K. & Matthiessen C. (2004). *An Introduction to Functional Grammar* (third ed.). London: Edward Arnold Limited.
- Halliday, M. A. K. (1985/1994/1998). *An Introduction to Functional Grammar*. Edward Arnold Limited.

- Halliday, M. A. K. (1989). *Spoken and Written Language*. Oxford University Press.
- Halliday, M.A.K. (1971). Linguistic function and literary style: An inquiry into the language of William Golding's the inheritors. In S. Chatman (ed), *Essays in modern stylistics* (pp. 325-360), Routledge.
- Holmes, J. (1986). Functions of you know in women's and men's speech. *Language in Society*, 15(1), 1-21.
- Holmes, J. (1992). *An Introduction to Sociolinguistics*. Longman.
- Jafari, A. 2009. The study of adjuncts in Persian language: Based on formal and functional approaches. *Dastoor Journal*, 5, 128-155 [In Persian].
- Lakoff, R. (1973). Language and woman's place. *Language in Society*, 2, 45-80.
- Lakoff, R. (1975). *aaaaaaaW WWWW' l ll eee*. Harper & Row.
- Modarresi, Y. (2017). *An Introduction to Sociolinguistics*. Institute for Humanities and Cultural Studies [In Persian].
- Mohajer, M. & Nabavi, M. (2014). *Towards the linguistics of poetry*. Tehran: Nashr-e-Aghah. [In Persian]
- Mohammadi Asl, A. (2016). *Gender and social linguistics*. Tehran: Nashr-e Gol Azin. [In Persian]
- Nurhasanah, Nurhasanah (2017). Circumstantial Adjuncts Used in the Tale the Taming of the Shrew. *Getsempena English Education Journal*, 4(2), 118-126.
- Razavian H. & Ahmadi, S. (2016). The study of gender role in providing details in story based on the functional grammar. *Language Related Research*, 7 (5), 343-370 [In Persian].
- Razavian, H. & Azizi, M. (2015). A new viewpoint to details presentation in the Holy Quran based on functional linguistics. *Literary - Qura'nic Researches*, 2(3), 53-73. [In Persian]
- Saffar Moghadam, A. (2013). Spoken and written variants in teaching Persian language to non-Persian speakers. *Language Studies*, 3(6), 45-68 [In Persian].
- Salsabil, Silvi. (2014). *A Transitivity Analysis of English Texts in Bahasa Inggris When English Ring the Bell* [Unpublished Thesis]. Yogyakarta State University.
- Tannen, D. (1994). *Gender and discourse*. Oxford University Press.
- Thompson, G. (1997). *An Introducing Functional Grammar* (second ed.). Oxford University Press.
- Thompson, G. (2004). *An Introducing Functional Grammar* (second ed.). Oxford University Press.

- Wardhaugh, R. (2006). *An Introduction to Sociolinguistics* (Fifth ed.). Blackwell.
- Zhang, Y. (2017). Transitivity analysis of hillary clinton's and donald Trump's first television debate. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 6(7), 65-72.

استناد به این مقاله: رضاپور، ابراهیم، موجانی، ابوالفضل. (۱۴۰۰). تأثیر جنسیت در بیان جزئیات، در نوشتار فارسی آموزان خارجی سطح پیشرفته از منظر دستور نقش‌گرایی. *علم زبان*، ۸ (۱۴)، ۱۷۰-۱۴۱.

Doi: 10.22054/ls.2021.56525.1402

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.